

Rebelie úpických občanů proti robotní povinnosti na stavbě kamenného kostela v Malých Svatoňovicích v roce 1830

Na jaře roku 1830 došlo na Úpicku k ojedinělému odporu proti robotě, která byla náhodskou vrchností vypsána v souvislosti se stavbou kamenného poutního kostela Sedmiradostné Panny Marie v Malých Svatoňovicích. Tehdy se stával tento donedávna zalesněný kout pod Jestřebími horami známým poutním místem, kam přicházeli prostí lidé se svými neduhy a hledali zde úlevy ve svých nemocech. Byla zde zázračná, léčivá studánka, o jejíž slávu se přičinil sedlák *Václav Šrejber* z Velkých Svatoňovic. Pramen dobré lesní vody byl na jeho pozemku poblíž ovčína. V roce 1715 zavěsil na zaschlou třešni při studánce sošku P. Marie a tento strom se kupodivu znovu po sedmi letech zazelenal. Prostý lid v tom spatřoval boží znamení, a tak vznikla legenda o zázraku, které církev i náhodská vrchnost využily k založení poutního místa.

Uvedený zázrak byl církví uznán, místo řádně vysvěceno, a tak již roku 1731 zde byla vybudována kaple, kam přicházeli jednotlivci i celá procesí. Vrchnost tu postavila lázeňský dům a dřevěný hostinec. Usazovali se zde i nezbytní kramáři, a tak záhy vznikla malá osada, od roku 1826 osamostatněná jako Malé Svatoňovice.

Šrejberově rodině z této boží milosti žádný zvláštní užitek nevyplýnul, naopak syn Jan Šrejber musil s vrchností směniti 912 loktů pozemků u Studánky za stejný díl louky u záleského rybníku.¹

Aby sláva a prosperita tohoto nového poutního místa byla dobře zajištěna, napsal marketingově pohotový direktor náhodského panství *David Antonín Nývlt*, strýc rtyňského rychtáře *Antonína Nývlt*a, průvodní popis této události, v úvodu s oslavní ódou na Piccolominiho rod. Jeho knížka *Prospěšný potok vod*, která vyšla v roce 1736 tiskem, byla věnována *Anně Viktorii, kněžně Piccolomini z Aragonu, vévodkyni z Amalphi*, zakladatelce svatoňovické Studánky. Byla soupisem historicky nedoložených událostí, který obsahoval i seznam zázraků, jež se u Studánky udály, a doporučených modliteb pro nejrůznější potřeby věřících.²

Význam a přitažlivost poutního místa v Malých Svatoňovicích měly být zvýšeny výstavbou kamenného chrámu, k čemuž vrchnost přikročila v roce 1830. S rebelií úpických občanů proti robotní povinnosti na stavbě kamenného kostela v Malých Svatoňovicích však světská ani církevní moc nepočítala.

Nedaleké městečko Úpice odmítlo nařízenou robotní povinnost 17 sáhů kamene, 3.149 cihel, 134 korců vápna, 92 vozů písku, 15 vozů hlíny, 20 kamenných stupňů, 7 kusů řezaných latí, 96 kop šindele a 235 dnů ruční práce, dohromady hodnota v ceně 335 zlatých.

Místní zastupitelé městečka po předchozí poradě se zástupci přifařených obcí se jednomyslně usnesli, že ke stavbě kostela nepřispějí ani povozy, ani nádenickou prací, protože svatoňovická kaple není Úpici ku prospěchu, ale naopak spíše ke škodě. Zámecký direktor *Essenther* přijel neprodleně do Úpice a na radnici byl 4. 5. 1830 sepsán protokol, že radní do tří dnů projednají s celým sousedstvem obce, zda setrvají na svém stanovisku. Porada se konala hned následujícího dne, ale přestože byly lidu oznámeny tresty, když neuposlechnou robotní povinnosti, většina usedlíků odmítla na kostele robotovat.

Nato vrchnostenský úřad si předvolával vzpurné občany na náhodský zámek, kde byli rebelanti po několik dnů vyslýcháni, ale většina raději nastoupila trest vězení, než by se poddala a podrobila. Této rebelie se zúčastnilo 93 úpických sousedů, kteří si odpýkali dvoudenní vězení na zámku, neboť neprojevíli dost poddanského a náboženského pochopení, aby pomohli při stavbě božího stánku u Studánky.³

Jaroslav Metelka

Pozn.:

- 1 Archív Městského muzea v Úpici (AMM), sign. T 136. Památná kniha obce Malých Svatoňovic z r. 1888 od Ant. Pastora (opis).
- 2 David Antonín Nývlt: *Prospěšný potok vod*. Vydáno r. 1736 u Jana N. Fickyho na Starém Městě pražském.
- 3 OA Náchod - Jaroslav Ducháč: *Stavba poutní kaple v Malých Svatoňovicích*. Rkp. v registratuře velkostatku Náchod.